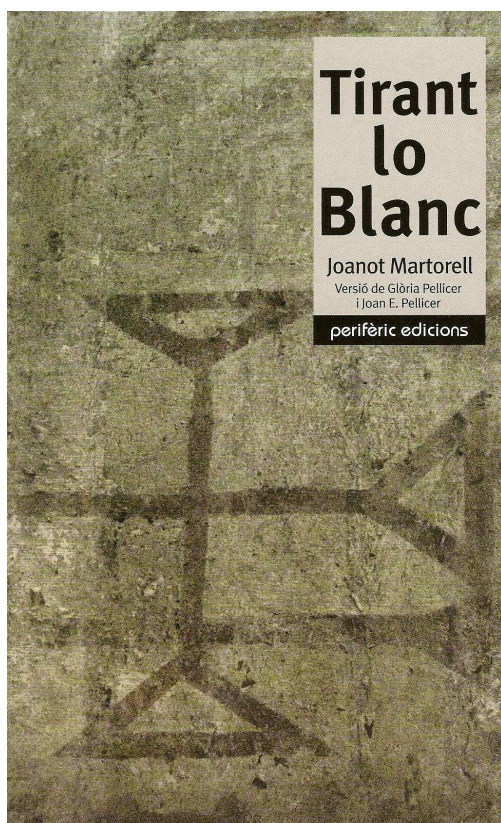

Guies de lectura

Perifèric Edicions

Tirant lo Blanc

Autor: *Joanot Martorell*

Versió: *Glòria Pellicer i
Joan Enric Pellicer*

Guia a càrrec de Mercè Climent i Payà

L'autor

Joanot Martorell pertanyia a la noblesa valenciana del segle xv. Nasqué a la ciutat de Gandia durant la segona desena d'aquest segle (molt possiblement l'any 1413 o 1414). Una de les característiques que defineix l'autor del *Tirant* és el seu tarannà bregós i lluitador, com s'esdevenia a València en aquella època. Així, Joanot Martorell, com a cavaller i senyor feudal, intervingué, segons les normes de l'època, en litigis i lluites cavalleresques. Un clar exemple d'aquestes lluites fou la que mantingué amb un parent seu, Joan de Montpalau, per defensar l'honor de la seua germana Damiata. Aquesta es reduí merament a l'aspecte verbal, tanmateix donà lloc a una sèrie de lletres de batalla, a un viatge de Joanot a Anglaterra (1438-39), i acabà el 1445, per manament reial, amb una indemnització en diners.

És important assenyalar que l'any 1437, una altra germana seua, Isabel, es casà amb el gran poeta Ausias March, per la qual cosa el millor poeta i el millor novel·lista catalans de l'època medieval –i molt possiblement de tots els temps– van ser cunyats.

Martorell, a banda d'escriure la novel·la que ens ocupa, és autor d'uns pocs textos en prosa, mers tempteigs o peces d'ocasió, que ens el mostren estretament lligat a l'espiritualitat medieval. De fet, només se li atribueix de manera segura el *Guillem de Varoich*, obra de joventut, escrita poc temps després del viatge de l'autor a Anglaterra, que barreja el relat cavalleresc amb la teoria de cavalleria, i que serà d'on partirà la primera part del *Tirant*.

Morí el 1468 sense acabar la seua gran novel·la, el *Tirant lo Blanc*.

El *Tirant lo Blanc*

Estructura

Tirant lo Blanc té una estructura narrativa típica de les novel·les de cavalleries, és a dir, una estructura oberta que consisteix a encaixar, a l'entorn d'un heroi principal que actua d'eix conductor, un conjunt de capítols i episodis hàbilment situats en un marc general i unitiu.

Tradicionalment s'han assenyalat quatre àrees narratives, quatre grups d'aventures ben delimitats:

1. Tirant a Anglaterra
2. A Sicília i a Rodes
3. A l'Imperi grec
4. A Barbaria

a més d'un epíleg situat de nou a Constantinoble.

Una novel·la, dos autors

El *Tirant lo Blanc* ha provocat nombrosos estudis i presenta encara problemes irresolts, com ara el de la participació que hi correspon als seus dos autors: Joanot Martorell i Martí Joan de Galba. Aquest últim va completar la novel·la a la mort de Martorell i la va editar el 1490. Però què significa que va completar la novel·la?

Alguns autors, com ara Coromines, defensen la teoria que les parts primera i segona són totalment de Martorell i, per tant, la intervenció de Galba es reduí a retocar la tercera part, i a refer, tot amplificant-la, la quarta i l'epíleg.

L'aportació de Galba, escriptor erudit, es caracteritzà per un llenguatge redundant, clamatori i classicitzant. De fet, la part final és la més amanerada, la de més "valenciana prosa". Galba unfla la part a costa de la versemblança dels personatges, alhora que incrementa el personatge de religiositat i d'erudició.

Valor de l'obra

Tirant lo Blanc és potser l'obra més important de tota la nostra literatura; una obra monumental, variada i rica sense perdre la unitat de conjunt. Alguns estudiosos, com ara Dàmaso Alonso, l'han catalogada com a **precedent de la novel·la moderna**. Barreja d'elements cavallerescs, psicològic, eròtics, retòrics, històrics i realistes, l'obra és qualificada de **novel·la total** per Mario Vargas Llosa. De fet, al *Tirant* hi ha materials suficients per a diverses novel·les més curtes.

És indubtable el seu valor com a document de l'art militar del segle XV, ens ofereix un document benèvol però clarivident de l'esperit de la cavalleria, incloent-hi, a més a més, una història d'amor de gran subtileza i originalitat. És obvi que els costums i modals de la cort bizantina són fidel reflex dels de València, però el realisme de Martorell és tan convincent que sovint resulta difícil de dir on l'observació de la societat deixa pas a la invenció.

L'estil de la novel·la es caracteritza pel to solemne i grandios; per una rica estructura sintàctica subjecta als cànons de la "valenciana prosa", culta i elaborada, molt llatinitzant encara; per l'elegància i refinament de les converses dels personatges i els parlaments exagerats plens de dramatisme, característics del llenguatge cortesà; i, com no, pel gran ús de parèmies al llarg de tota l'obra.

Autors d'aquesta adaptació de *Tirant lo Blanc*

Joan Enric Pellicer és doctor en Filologia i professor de la Universitat de València. És autor de nombrosos llibres de text i altres eines adreçades a l'ensenyament de la llengua i la literatura. També ha dut endavant una àmplia tasca d'adaptació de diversos clàssics de la cultura universal per al món escolar. A més a més, col·labora habitualment en revistes i periòdics.

Glòria Pellicer ha desenvolupat una llarga i fecunda labor professional com a mestra. Ha elaborat diversos manuals per a l'ensenyament de la llengua adreçats tant a l'educació infantil, primària com secundària. És col·laboradora

habitual en tasques de revisió i edició. En l'actualitat prepara un recull de parèmies i refranys.

Argument

L'adaptació que han preparat Glòria Pellicer i Joan E. Pellicer del clàssic *Tirant lo Blanc* se centra en les aventures i desventures del cavaller Tirant al regne de Constantinoble, és a dir, abraça fonamentalment la part tercera de l'obra original.

Des de Sicília arriba l'esplèndid cavaller Tirant lo Blanc a Constantinoble per ajudar l'emperador grec en la defensa de les seues terres contra l'amenaça del Soldà i del Gran Turc. Una vegada allí, Tirant es queda captivat de la bellesa de la filla de l'emperador, la infanta Carmesina. Ella també s'enamorarà del gran cavaller, i des del seu primer encontre s'iniciarà entre ambdós tot un joc de cortesies i un dilema permanent entre l'honor que cal preservar i la passió que senten els dos joves.

El lector gaudirà de l'erotisme que creix en cada retrobament de la princesa i el cavaller, motivats en moltes ocasions per l'ajuda de la donzella Plaerdemavida; però patirà al mateix temps en el camp de batalla durant les lluites continuades contra les tropes del Soldà i el Gran Turc.

Una història plena de costumisme cortesà, amor, erotisme, humor, aventures i dramatisme, que ens enganxa des de la primera pàgina.

Interés formatiu i temàtic

L'objectiu principal d'aquesta versió és clarament acostar el jovent a l'obra magna de la literatura catalana: el *Tirant lo Blanc*, i no només de l'Edat Mitjana, sinó de tots els temps. Glòria Pellicer i Joan E. Pellicer han preparat l'obra

actualitzant el text medieval i alleugerint-lo respecte del original (sintaxi, llargs parlaments, història...) perquè el lector model pugui gaudir d'una lectura divertida i àgil, al mateix temps que s'assabenta de primera mà de les aventures bèl·liques i amoroses del cavaller Tirant a l'Imperi grec.

Encara que els autors d'aquesta adaptació han creat, com ells mateixos anomenen, una "edició essencial" del Tirant, aquesta respecta el to solemne i clàssic de l'obra original, l'estil grandiloqüent i cortesà característic d'aquella època, el lèxic riquíssim que dóna nom a realitats que hui en dia no ens són conegudes, com ara peces de vestir, noms d'armes, objectes i tradicions medievals... i, com no, les dites i parèmies que jaspien les pàgines d'aquesta novel·la.

Al llarg de la lectura coneixerem no només les aventures de Tirant, sinó que ens endinsarem en la història real de l'Imperi Grec durant el segle XV, just abans de la conquesta de la ciutat de Constantinoble a mans dels turcs. Aprendre, a més a més, els valors que caracteritzaven un bon cavaller i aquells que havien de reunir les dames de la cort, els costums cortesans i l'art de la guerra durant l'Edat Mitjana.

Altres valors que trobem al llarg d'aquesta immensa història són l'amor a través de les relacions entre Tirant i Carmesina, Estefania i Diafebus o l'emperadriu i Hipòlit; l'amistat i la fidelitat (a un mateix i a la resta).

Activitats prèvies a la lectura

1. A l'hora de comprar un llibre és molt important una bona portada, és a dir, un títol suggeridor i una il·lustració que impacte, tant en imatge com en color. Observa aquests aspectes i digues si t'agraden. Després intenta predir a quin gènere pertany la novel·la que tens al davant. Per què?
2. De segur que havies sentit parlar de l'obra *Tirant lo Blanc*, no de bades és la novel·la més important de la nostra literatura. Abans d'endinsar-te en les seves pàgines escriu en unes poques línies els temes que creus que tractarà.
3. Si llegeixes l'escrit que apareix a la contraportada obtindràs unes dades de l'obra magna de la literatura valenciana. Enceteu un debat a classe en què parleu de tot allò que coneixeu sobre aquesta obra, l'època en què està escrita, el seu autor, l'argument, els personatges que hi apareixen, els temes que tracta, etc.
4. Per un moment pensa quants diners t'ha costat la novel·la. Després reflexiona sobre tot allò que et pot aportar la seua lectura: capacitat de divertir-te i passar-t'ho bé, possibilitat de viure noves experiències, de viatjar a nous llocs i de sentir com a propis els pensaments dels protagonistes. Quants diners necessaries per a dur a terme una mínima part de tot allò que entre la lectura i la teua imaginació t'han fet sentir?
5. Aquesta novel·la es compon de vint capítols els títols temàtics dels quals ens suggereixen la idea del que s'esdevindrà si continuem llegint. Els autors, així, aconseguen enganxar-nos encara més a la lectura i ens obliguen a encetar un nou capítol quan tot just n'hem acabat l'anterior. Els títols són aquests:

- I. *Dues pomes de paradís que pareixien de cristall*
- II. *Llavors sabé que per ella es feia la festa*
- III. *Un gran cantal li pegà sobre el cap*
- IV. *Si la mar es tornava tinta i l'arena paper*
- V. *Val més fugir que no morir*
- VI. *Qui pot amagar el foc perquè de la seua gran flama no isca fum?*
- VII. *Eixim d'un mal i entrem en una altre de pitjor*
- VIII. *Té major atreviment però no més saviesa que altres cavallers*
- IX. *Si Déu em dóna vida, l'eivaré a rei coronat*
- X. *Si les coses dolces mai no es tastassen, ningú no podria conéixer-ne el sabor*
- XI. *No tingues cura de mi que jo no la vull tenir de tu*
- XII. *Si fos sabut, dirien que m'he enamorat d'un nét meu*
- XIII. *No hi ha cap punt del meu cos que no recorde les teues mans*
- XIV. *Si no dic la veritat, llanceu-me de cap a la mar*
- XV. *Recordeu la corona de l'Imperi grec, que espera ser vostra*
- XVI. *On no hi ha culpa no cal perdó*
- XVII. *No perdeu el temps, perquè el temps perdut no es pot recobrar*
- XVIII. *A partir d'ara, tingueu per futur emperador el present príncep i excel·lent capità Tirant*
- XIX. *Que ningú no em demane quant de dolor hi havia en aquell palau!*
- XX. *La seua fama ressona en el món: Tirant lo Blanc i l'alta Carmesina*

Com hem dit els títols donen una pista sobre la trama del capítol següent. Tenint en compte la sinopsi de la contraportada i el que saps sobre l'argument de la novel·la, prova a escriure unes ratlles sobre allò que penses que pot passar en cada capítol. Com que pot resultar una activitat massa llarga podeu fer grups de quatre i assignar cinc capítols a cada component del grup.

Activitats durant la lectura

L'acció

1. A continuació es mostren una sèrie d'esdeveniments de gran rellevància extrets de la novel·la que cal que ordenes segons vagen apareixent al llarg de la història. Una vegada tingues enllestida l'activitat et servirà com a esquema –que podràs ampliar– per si has de fer un control de lectura o una fitxa del llibre.

ESDEVENIMENTS EXTRETS DE LA NOVEL·LA	ORDRE
1. El duc de Macedònia traeix Tirant en plena batalla contra el Soldà i el Gran Turc clavant-li la punta de l'espasa al coll.	
2. Abans de partir per batallar contra el Soldà i el Gran Turc, Tirant demana a Carmesina que li done la camisa que porta posada.	
3. Tirant declara a Carmesina que pateix el mal d'amar i que la imatge que reflecteix l'espill que li regala pot donar-li la vida o la mort.	
4. L'emperador de Constantinoble envia una carta al rei de Sicília sol·licitant l'ajuda del gran cavaller Tirant lo Blanc.	
5. Plaerdemavida facilita que Tirant es fique al llit de Carmesina sense que aquesta se n'adone.	
6. La Viuda Reposada fa creure a Tirant que Carmesina té una relació amorosa amb l'esclau anomenat Lausetà.	
7. La Viuda Reposada se suïcida amb sulfur d'arsènic en veure la impossibilitat d'aconseguir l'amor de Tirant.	
8. El jove Hipòlit i l'emperadriu romanen tancats en l'habitació d'aquesta durant alguns dies per gaudir del seu amor.	
9. L'emperador de Constantinoble ofereix a Tirant la capitania imperial i general de la gent d'armes i de la justícia.	
10. Tirant naufraga a terres de Barberia on cultivarà nous èxits i es convertirà en capità d'uns regnes africans convertits al cristianisme.	
11. Tirant escriu una carta de comiat a Carmesina quan sap amb certesa que la seua vida arriba al final.	
12. Només veure la filla de l'emperador, la infanta Carmesina, Tirant es queda captivat de la seua bellesa.	

ESDEVENIMENTS EXTRETS DE LA NOVEL·LA	ORDRE
13. L'emperador ofereix a Tirant la seua filla Carmesina com a muller.	
14. Carmesina, creient que Tirant havia mort engolit per una brava mar, decideix de tancar-se al monestir de santa Clara per portar vida de monja.	
15. Tirant i Carmesina després de moltes anades i tornades s'abandonen definitivament a la seua passió.	

2. Explica breument com el cavaller Tirant es declara a la princesa Carmesina i quin objecte utilitza amb eixa finalitat.
3. Narra la trama que inventa la Viuda Reposada per separar Tirant i Carmesina i que involucra l'esclau negre anomenat Lauseta.
4. Per què Tirant es fa brodar una sabata ricament, amb perles, robins i altres diamants, que costaren més de vint-i-cinc mil ducats.
5. Fes un resum del "somni" que té Plaerdemavida la nit que Tirant i Diafebus van a visitar a la seua cambra a Carmesina i a Estefania.
6. Al capítol II Estefania li diu a Carmesina que hi ha tres formes d'amor: el virtuós, el profitós i el viciós. Explica en què consisteix cadascun d'ells i quin és, al seu parèixer, el millor i per què?

L'estructura i l'ordre de la novel·la

1. El **narrador** és qui conta la història, i per fer-ho adopta un determinat punt de vista i diferents tècniques narratives (maneres de contar). Pot trobar-se fora de la història i, per tant, utilitzar la tercera persona; o pot coincidir amb algun dels personatges que, d'alguna manera, viuen els fets i utilitzar així la primera persona.
 - A. Quan el narrador es troba fora de la història s'anomena **narrador extern**. Pot ser de diverses classes:
 - Omniscient: És potser el tipus de narrador extern més conegut. El narrador conta la història com si es tractara d'un déu que tot ho

veu i tot ho sap, fins i tot els pensaments més íntims dels personatges.

- Observador exterior: El narrador veu els fets com si fóra una càmera de cinema, sense entrar en la descripció dels pensaments o les motivacions ocultes dels personatges.
- Editor: Quan actua com si haguera trobat el relat escrit o li l'hagueren contat, i ell es limita a donar-lo a conèixer. L'excusa del document trobat serveix per donar major veracitat i autenticitat a allò que es conta. Aquest tipus de narrador no suplanta al narrador de la història del "document" que ha trobat i que reproduceix.

B. Si el narrador conta la història en primera persona, parlem de **narrador intern**. Aquest narrador pot coincidir amb:

- Narrador protagonista: El / la protagonista de la història.
- Narrador secundari: Altre personatge de menor importància.
- Narrador polifònic: Diversos personatges que alternen les veus (en aquest cas, la visió plural que es dona s'acosta a l'omnisciència).
- Narrador testimoni: Conta els fets perquè els coneix, però no hi ha participat.

Atesa l'anterior explicació, digues quin tipus de narrador hi ha en la novel·la *Tirant lo Blanc* i busca un parell de paràgrafs que ho demostren.

2. Les tres variables textuais o procediments narratius que utilitzen els autors a l'hora de desenvolupar l'obra són:

- La **narració**: exposa els fets i els esdeveniments de manera dinàmica; per tant predomina l'acció, els arguments són més àgils i els fets s'esdevenen amb major rapidesa.
- La **descripció**: caracteritza els personatges i els diversos elements que ambienten la història (objectes, paisatges, impressions, estats d'ànim...). Suposa una aturada en la narració.

- El **diàleg**: introdueix la veu dels personatges, és la transcripció de les converses que mantenen entre ells. Amb ells l'obra adquireix major verisme i el lector sent més propera la història.

La narració, el diàleg i la descripció es poden combinar de maneres diverses i cada obra o cada fragment pot ser redactat amb un procediment diferent, en funció dels interessos i objectius de l'autor i de l'obra.

Localitza en un dels capítols de *Tirant lo Blanc* un paràgraf per a cadascun dels tres enfocaments textuais.

3. D'aquesta novel·la cal destacar l'acció però també de vegades el ritme pausat, la repetició, l'estil greu i sublim... Relacionat amb el punt anterior, digues quina de les tres variables (narració, descripció i diàleg) creus que s'imposa amb major força i quina creus que és la que deixa més de costat en el *Tirant lo Blanc*.

Els personatges

1. És evident que el personatge principal d'aquesta novel·la és Tirant. Quins valors destacaries d'ell com a bon cavaller? En algun moment de la lectura es fa referència a l'origen del nostre protagonista, quin és aquest? Cita almenys un exemple que t'haja fet pensar quin és el seu país d'origen.
2. Continuant amb Tirant, et demanem que extragues exemples on quede de manifest el seu alt grau de versemblança i realisme, qualitat que el diferencia dels "herois" típics de les novel·les de cavalleria.
3. Carmesina és un personatge molt important en la novel·la, de fet en alguns moments assoleix un protagonisme similar al de Tirant. Descriu en vuit o deu línies com és ella, tant l'aspecte físic com psicològic. Cita les qualitats i valors que Carmesina té com a conseqüència de pertànyer a la noblesa.

4. Plaerdemavida és un personatge memorable que combina la més gran llibertat en matèria sexual amb el màxim grau de castedat personal. Després de la lectura escriu en poques línies com és i completa la seua descripció amb qualitats que tu imagines que té, això sí, aquestes han de ser coherents amb el personatge.
5. En un moment de la novel·la Carmesina adverteix a Tirant que un determinat personatge no és de fiar. Qui és aquest? Quina cosa li fa a Tirant en plena batalla contra l'infidel? Quin final li reserva l'autor a aquest personatge?
6. Quin personatge s'interposa constantment en les relacions de Tirant i Carmesina? Per què penses que ho fa? Quin és el final que Joanot Martorell ha pensat per a ell?
7. A continuació et proposem una taula amb alguns personatges secundaris que apareixen al llarg de la història i tu hauràs de completar-la amb tres adjectius qualificatius que penses que se'ls adiuen.

PERSONATGE	ADJECTIU 1	ADJECTIU 2	ADJECTIU 3
L'Emperadriu			
L'Emperador			
Duc de Macedònia			
Hipòlit			
Diafebus			
Estefania			
El Gran Turc			

El temps i l'espai

1. En quina ciutat o ciutats es localitza la major part de la història? Fes-ne una breu descripció de la més significativa.

2. Cita alguns escenaris on Tirant i Carmesina es debaten entre la passió i l'honor.
3. Enumera alguns espais on es produeixen les batalles entre les tropes de Tirant i els turcs? Explica com t'imagines tu un camp de batalla d'aquella època, la seva estructura i la disposició dels combatents.
4. En la novel·la no se cita cap data que pugui situar la trama, no obstant això l'obra sembla coetània al moment en què visqué l'autor. En quina època situaries l'acció? Explica en què t'has basat per fer aquesta suposició.
5. Si has parat atenció, al llarg de l'obra es fa referència als orígens de Tirant. Digues quin és aquest i cita algun exemple que hi aparega.
6. Hi ha un moment de la novel·la en què ocorren una gran quantitat de fets fora de l'Imperi Grec i es narren en molt poques pàgines i entre claudàtors, perquè no és l'objectiu d'aquesta adaptació. Quins escenaris es descriuen en aquesta part de l'obra? Com són els seus governadors? I la gent que els hi habita?

Activitats per a després de la lectura

Ara, una vegada has acabat de llegir la història, és el moment de plantejar-te preguntes i activitats al voltant d'ella que segurament et permetran analitzar-la d'una altra manera i traure-li més profit.

1. Sigues agosarat i proposa un nou títol per a la novel·la *Tirant lo Blanc*. Per ajudar-te observa que molts títols de novel·les consten d'un sintagma format per un substantiu i un complement nominal (Exemples: *Les ales del sol*, *Camí d'amor*, *Anatomia d'un assassinat...*)
2. Ara que ja has llegit la novel·la, què creus que simbolitza la il·lustració de la portada? Si haguera estat en les teves mans fer el disseny de la portada,

quina il·lustració hagueres escollit? Pots dibuixar-la o bé descriure-la en unes poques línies.

3. Tot s'ha de dir, el final de *Tirant lo Blanc* és molt tràgic i trist. Com t'haguera agradat que s'acabara aquesta història? Proposa un final alternatiu.
4. Imagina que ets escriptor i una editorial t'encomana que faces la segona part del *Tirant*. Evidentment el personatge principal ja ha mort en aquesta novel·la, per la qual cosa hauries de centrar-te en d'altres o en històries que han passat desapercebudes en la primera part. Com podria ser aquesta segona part? Quins personatges podrien ser els principals? L'ubicaries en el mateix espai i temps? Si hagueres de triar el títol per aquesta segona part, quin li posaries?
5. Generalment una narració la podem estructurar en tres parts:
 - **Introducció** o plantejament (situació inicial): és la part inicial del relat que subministra els antecedents necessaris perquè el lector compregui el relat de forma íntegra. Es presenta el tema, els personatges, les propietats del temps i del lloc.
 - **Nus**: En aquesta part es desenvolupen els esdeveniments. Es produeix una complicació que modifica l'estat precedent i desencadena el relat. El moment més interessant de la successió de fets constitueix el clímax. Sol ser la part més extensa del relat.
 - **Desenllaç** (resolució): És la part final del relat; on se solucionen els problemes i on s'estableix un estat nou i diferent del primer.

Identifica-les en *Tirant lo Blanc*.

6. Cal no confondre el concepte del tema amb el d'argument. Si el tema és l'assumpte, la matèria o el motiu del text, narració o novel·la; l'argument es correspon amb el seu desenvolupament. Per a delimitar el tema hem de preguntar-nos quina és la idea bàsica que ha volgut transmetre l'autor del

text; en canvi, per a trobar l'argument simplement hem de contestar a la pregunta: què ocorre?

Trobar l'argument, per tant, és seleccionar les accions o esdeveniments essencials i reduir la seua extensió conservant els elements més importants. L'argument pot desenvolupar-se en 1 o 2 paràgrafs. Ara bé, si de l'argument eliminem tots els detalls i definim la intenció de l'autor, allò que vol dir en escriure el text, estarem extraient el tema. Aquest ha de ser breu i concís, es reduirà a 1 o 2 frases.

Tenint en compte totes les explicacions que et donem, tria un capítol que t'haja agradat i intenta extraure'n el tema i elaborar l'argument.

7. Aquesta adaptació del *Tirant lo Blanc*, com ja s'ha dit en la primera part d'aquesta guia, s'estructura en vint capítols amb uns títols molt suggeridors. Fixa't bé en ells i explica en què s'han basat els autors per a escollir-los? Què opines d'aquesta manera de posar noms als diferents capítols?
8. En base a la informació donada en el punt anterior et proposem que inventes un títol diferent per als tres capítols que més t'hagen interessat. Pots emprar la mateixa tècnica que els autors (és a dir, extraure un fragment del capítol) o crear-lo del no res. Pensa que no és una labor senzilla, ja que ha d'acomplir uns requisits: que no siga excessivament llarg, que abrace tota la temàtica del capítol (per tant abans et tocarà meditar sobre el tema de cadascun), que siga original i que enganxe el lector.

Activitats de recerca a partir de la lectura

Les activitats de recerca que proposem a continuació t'ajudaran a entendre millor la novel·la i el seu context. A més a més, et serviran per aprendre alguns aspectes importants de la llengua, de la cultura i de la història, que possiblement t'han passat per alt o que coneixes de manera superficial.

A. TREBALL DE LLENGUA

Aquesta novel·la és una adaptació de la de Joanot Martorell escrita en el segle XV; no obstant això, els autors han volgut mantenir l'estil greu i grandiloqüent de l'original, per la qual cosa han respectat la majestuositat del llenguatge i moltes de les dites i parèmies que ja emprava l'autor original. D'aquesta manera es dota de vigor al text i s'augmenten els recursos lingüístics del lector.

Lèxic ric

Al final de l'obra hi ha un vocabulari que hem ampliat amb la següent llista de paraules –que pots continuar allargant si ho consideres oportú– perquè busques aquelles que desconegues al diccionari; d'aquesta manera ampliaràs el teu lèxic i milloraràs els teus escrits:

LÈXIC	CAP.	PÀG.	LÍN.	SIGNIFICAT
abillat	I	21	10	
acalar	X	169	10	
acuitar	XIV	234	21	
alabastre	XX	308	23	
albardes	VII	120	23	
algàlia	XII	190	29	
alquena	I	31	32	
anafil	XVII	282	9	
arenga	V	79	18	
atribolar	I	32	19	

LÈXIC	CAP.	PÀG.	LÍN.	SIGNIFICAT
balda	XVII	267	8	
baratar	IV	60	16	
batent	V	97	2	
brocat	I	28	25	
capiroto	I	28	22	
celsitud	IV	59	5	
ceptre	X	153	20	
clenxa	I	31	22	
crossa	XII	188	16	
dejuns	X	144	26	
departir	II	43	12	
dissort	VII	117	16	
egrègia	V	88	17	
entremés	XIII	211	28	
esmortit	VI	109	5	
esplanissada	IX	141	14	
estotjar	XIII	229	21	
faula	X	147	10	
feixuga	X	161	15	
fenella	XII	195	15	
filacteri	VII	121	18	
foragitat	VIII	128	8	
gipó	II	45	11	
ínclita	XVII	274	10	
iniquitat	XIII	228	23	
jaseran	I	21	4	
liberalitat	VIII	127	21	
màcula	XII	186	13	
malvasia	X	158	26	
menyscabar	IV	62	5	
nafrar	IV	68	30	
orpiment	XVI	261	21	
papalló	I	22	33	
pavesos	V	80	31	
penó	IV	74	26	
platicar	I	29	21	
porsavants	I	25	33	

LÈXIC	CAP.	PÀG.	LÍN.	SIGNIFICAT
prohom	XIII	206	8	
prolixa	XIII	209	14	
puix	I	20	22	
requesta	II	41	2	
rogallosa	XII	186	21	
sella	VII	121	27	
siti	II	47	25	
sobrevesta	IV	67	9	
solaç	X	156	22	
soldà	I	19	15	
tabardera	XIII	211	11	
zitzània	XIII	205	12	

NOTA: Moltes vegades el context ens ajuda a esbrinar el significat, és per això que et donem la informació de capítol, pàgina i línia on es troben.

Parèmies

El Tirant lo Blanc és una obra plena de dites i parèmies, moltes de les quals actualment en cara estan en ús.

Una **parèmia** és un enunciat breu, de caire erudit o popular, sentenciós i ple d'ingeni, que transmet un missatge instructiu, incitant així a la reflexió intel·lectual i moral. Alguns tipus de parèmies són els aforismes, els axiomes, els proverbis o els refranys. Les parèmies són pròpies de cada llengua, però tenen la característica comuna d'expressar pensaments universals.

A continuació t'oferim algunes parèmies extretes del text, emprades per l'autor al llarg de la novel·la. De ben cert en sabràs o en podràs deduir el significat d'algunes, però et trobaràs amb d'altres que desconeixes.

PARÈMIES	CAP.	PÀG.	LÍN.
la guerra guerrejada necessita gent, argent i forment	I	35	7
quan u no vol, dos no es barallen	IV	63	13
segons canta el capellà, li respon l'escolà	IV	71	13
qui té per jutge el seu pare, sempre va a plet	V	88	20

PARÈMIES	CAP. PÀG. LÍN.		
qui fa el mal, raó és que passe la pena	V	95	28
qui no té mercè, mercè no ha de trobar	VIII	126	27
de gata morta, gatons vius	IX	140	33
quan calles és senyal que t'has menjat el pinyol	IX	140	14
qui promet en deute es posa	X	154	21
entrar en lliça en camp clos	X	159	6
per un plaer s'aconsegueixen cent dolors	X	168	1
qui erra pena mereix	XI	179	30
no és or tot el que lluu	XIII	219	22
on no hi ha culpa no cal perdó	XVI	260	30
armes de cavaller no fan mal a donzella	XVII	269	25

NOTA: Moltes vegades el context ens ajuda a esbrinar el significat, és per això que et tornem a proporcionar la informació corresponent al capítol, la pàgina i la línia on es troben.

Et demanem en primer lloc que expliques amb les teus pròpies paraules que creus què signifiquen cadascuna d'aquestes expressions, només pel context, sense buscar en cap tipus de diccionari ni enciclopèdia.

A continuació llegiu a classe les vostres definicions i enceteu un debat sobre quines creieu que s'aproximen més a la solució adequada. Aquelles parèmies el significat de les quals no hagen quedat clares busqueu-les al diccionari, enciclopèdies o internet, i anoteu en la vostra llibreta el seu significat.

Finalment, i per acabar amb aquesta activitat sobre parèmies tria de la taula anterior cinc d'elles i elabora un text d'unes 150 paraules en què les inseresques de manera natural.

Adaptació d'un text medieval

Per tal que el lector pugui fer-se una idea del text original de Joanot Martorell, en les pàgines introductòries apareix un fragment extret de la novel·la primigènia, amb la llengua que s'emprava a finals del segle XV. Aquest fragment és el corresponent a la carta que l'emperador de Constantinoble tramet al rei de Sicília i que pertany al moment en què s'inicien les aventures de Tirant a l'Imperi grec.

En aquesta activitat, et proposem que sigues agosarat i intentes adaptar el text antic (o part d'ell) a la manera actual. En primer lloc es farà una lectura en veu alta a classe amb l'objectiu de familiaritzar-se amb el llenguatge medieval. Després cada alumne individualment, o per parelles, intentarà fer la traducció que cregui més adient. Seguidament es farà una posada en comú i es debatrà sobre les formes i estructures que cregueu més encertades. Finalment el professor donarà la solució correcta.

Nós, Federic, per la immensa e divina majestat del sobiran Déu eternal, emperador de l'Imperi grec, saluts e honor a vós, rei de la gran e abundosa illa de Sicília. Per la concordia per los nostres antecessors feta e per vós e per mi pactada e confirmada e jurada, en poder dels nostres ambaixadors:

Notificam a la vostra real persona com lo soldà, moro renegat, sia ab gran poder dins lo nostre imperi e en companyia sua lo gran turc: han-nos pres la major part de nostra senyoria, en la qual remei no podem dar per la mia senectut per no poder exercir les armes. Aprés la gran pèrdua que havem fet de ciutats, viles e castells, e han-ne mort lo major bé que tenia en aquest món, ço és, lo meu fill primogènit, qui era la mia consolació e escut e defensa de la santa fe catòlica, ànimo viril batallant contra los infels ab molta honor e glòria sua e mia. E tinc per major desventura com sia estat mor per los seus mateixos. Aquell trist e adolorit dia fon perdiment de la mia honor i fama e de la casa imperial. E com a mi sia notori e és pública fama vós tenir en la cort vostra un esstrenu cavaller, los actes singulars del qual són molt experimentats, qui donen augment a la dignitat militar, qui es nomena Tirant lo Blanc, de la fraternitat d'aquell singular orde de cavalleria qui es diu ésser fundat sots invocació d'aquell gloriós sant, pare de cavalleria, senyor Sant Jordi en l'illa d'Anglaterra, e com d'aquest cavaller se diguen molts assenyals actes dignes de molta honor, e en especial se diga del que ha fet el gran mestre de Rodes com l'ha delliurat ab tota sa Religió del soldà ab tot lo seu poder, qui ara són ací, e moltes altres coses virtuoses que per lo món d'ell triümfen, per què us deman de gràcia que per la fe, amor e voluntat que sou tengut a Déu e a cavalleria, que el

vullau pregar de part vostra e mia, de voler venir en mon servei, que jo li daré de mos béns tot lo que ell voldrà. E si no ve, suplic a la divina Justícia que li done a sentir de les mies dolors. Oh ben aventurat rei de Sicília! Sien-te acceptes les mies pregàries les quals són de dolorós plant, e puix est rei coronat, hages pietat de la mia dolor perquè la inmensa bondat de Déu te guard d'un cas semblant, com tots siam subjugats a la roda de fortuna e no és negú que lligar-la puga. Déu per sa mercè vulla mirar la nostra bona e sana intenció, donant fi a la ploma e no a la mà que no es cansaria de recitar per escriptura los passats, presents e esdevenidors mals.

B. GÈNERE DE LA NOVEL·LA

Després de llegir *Tirant lo Blanc* hauràs comprovat com es barregen els elements cavallerescs, psicològics, eròtics, històrics, realistes, costumistes, etc. Per aquesta raó alguns autors l'han qualificada de **novel·la completa** (o total), i per tant és impossible limitar-la a un únic gènere.

Aquesta novel·la apareix en un moment de tradició de **novel·les de cavalleria**, que es caracteritzaven per uns estereotips molt marcats, que en aquell moment ja estaven bastant gastats: personatges fantàstics, històries inversemblants, temps llunyans o espais desconeguts. Encara que en *Tirant* també es desenvolupen les aventures i desventures d'un cavaller, presenta moltes novetats respecte d'aquestes, com són el verisme de les situacions, la presència de personatges que semblen reals i una història que es pot localitzar en el temps i en l'espai. A aquest tipus de novel·la, amb noves fórmules, se li donà el nom de **novel·la cavalleresca**.

En aquesta activitat et proposem que indagues sobre el concepte de novel·la de cavalleria i novel·la cavalleresca, utilitzant enciclopèdies, internet o llibres de llengua i literatura que tingues a l'abast. Perquè la tasca et siga més senzilla et proposem un guió amb els punts que cal desenvolupar:

	NOVEL·LA DE CAVALLERIA	NOVEL·LA CAVALLERESCA
Orígens		
Concepte		
Característiques principals		
Exemples d'autors i obres en llengua catalana		
Exemples d'obres i autors en altres literatures		

C. TREBALL D'INVESTIGACIÓ

Literatura: Aprofundint en el Tirant

En l'apartat que parla de l'obra s'ha fet referència molt esquemàticament a les 5 parts (en realitat quatre més l'epíleg) en què es divideix la novel·la original. En aquesta activitat se't demana que busques en enciclopèdies, llibres de text o internet els temes tractats, l'argument, els personatges que hi intervenen i la ubicació de la trama en cadascuna de les parts. Has de tenir en compte que la part tercera i cinquena part són les que apareixen en aquesta adaptació, per la qual cosa no et caldrà ampliar-ne la informació, únicament haver llegit la novel·la.

Observa que l'aventura de Tirant a Barbaria s'hi inscriu en la novel·la de manera molt esquemàtica i per a diferenciar-la de la resta va entre claudàtors ([]), no et conformes amb aquest resum i indaga un poc més en les aventures de Tirant en aquestes terres. També fixa't com al llarg de la lectura es fa referència a l'estada de Tirant a Anglaterra on se celebraren unes solemnes festes amb motiu del casament dels reis i on estaran molt presents els combats i les gestes dels cavallers.

Dit açò completa la següent taula, i així tindràs un coneixement exhaustiu de l'obra magna de la literatura catalana del segle xv i de tots els temps.

	UBICACIÓ TRAMA	TEMES QUE TRACTA	RESUM	PERSONATGES
1a part				
2a part				
3a part				
4a part				
Epíleg				

Història: l'Imperi grec al segle xv

L'Imperi bizantí és el terme historiogràfic utilitzat des del segle xviii per a referir-se a l'Imperi romà d'Orient en l'Edat Mitjana –en aquella època anomenat Imperi grec pels seus contemporanis d'Europa occidental pel predomini de la llengua, la cultura i la població gregues– i és aquest l'entorn que envolta els nostres personatges en un temps més o menys coetani al moment en què Joanot Martorell escrigué la seua obra (segle xv).

Abans d'abordar aquesta activitat has de tenir en compte que a mitjans del segle xv es produí la conquesta de la ciutat de Constantinoble pels turcs, última ciutat que mantenia la seua defensa davant l'atac turc. La novel·la, per tant, se situa en un temps anterior a aquest fet.

El verisme, com ja s'ha anat comentant al llarg d'aquesta guia de lectura, és una de les característiques que defineix el *Tirant lo Blanc*. Amb aquesta activitat es pretén que l'alumne indague i entenga a grans trets l'origen, la història, la cultura i, finalment, la caiguda de l'Imperi Grec.

Per ajudar-te a elaborar aquest treball d'investigació et proposem el següent guió:

- Origen i breu història de l'Imperi bizantí
- Terres que el configuraven
- Cultura i religió
- Llengua i literatura
- Declivi de l'imperi
- Últims emperadors bizantins
- Conquesta de Constantinoble pels turcs.

El paper de la religió durant l'Edat Mitjana

L'aspecte religiós està molt present al llarg de tota la novel·la, ja siga en celebracions, parlaments i juraments, creences dels personatges... No de bades, el camp de batalla enfrontarà en nombroses ocasions les tropes cristianes contra els turcs o infidels. A més a més, quan Tirant naufraga i va a parar a terres africanes efectuarà una importantíssima tasca d'evangelització on adoctrinà moltes poblacions del nord d'Àfrica sobre les "veritats" del Cristianisme, a manera de les Croades.

En aquest apartat et demanem que investigues sobre els següents aspectes relacionats amb allò que s'acaba d'explicar:

- L'Església com a un dels tres estaments en l'Edat Mitjana. Idiosincràsia, paper, privilegis i importància.
- Poder i influència que podia arribar a assolir el Papa en aquella època. Compara-ho amb el paper i la influència que desenvolupa actualment la figura del Papa.
- Concepte de Croada, orígens, objectius i conseqüències.

L'amor cortès

L'amor entre el cavaller Tirant i la donzella Carmesina estableix moltes connexions amb l'amor cortès tan cantat en la poesia trobadoresca. Tirant arriba a la cort de Constantinoble sent només un cavaller i per mèrits propis i l'ajuda de la seua enamorada va ascendint en l'escala social fins a igualar-se amb la princesa. Però cal tenir en compte que, malgrat el paral·lelisme que s'hi estableix, l'amor principal que narra la novel·la és ben carnal.

En aquest exercici es pretén que investigues sobre el concepte de l'amor cortès i les relacions que s'hi produeixen en aquesta obra. Per això, se't demana que indagues en els següents punts:

- Concepte, origen i característiques principals de l'amor cortès
- Poesia trobadoresca, exemples d'autors i títols d'obres
- Amor cortès en el Tirant lo Blanc. Exemples i tòpics extrets de l'obra
- Discrepàncies de l'amor entre Tirant i Carmesina amb els codis establerts per l'amor cortès.